

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 43 กำหนดให้บุคคลมีสิทธิเสมอกันในการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และการจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึง การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน (พนม พงษ์ไพบูลย์. 2546: 18) ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27 วรรค 2 กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสารของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และ ประเทศชาติ (กรมวิชาการ. 2543:16) โดยได้เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในชุมชน ตลอดจนถึงการสร้างหลักสูตรเพื่อใช้ในชุมชนของตนเองได้ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ที่ได้กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันจะทำให้การจัดการศึกษานั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ของชุมชนใน ท้องถิ่นของตนเอง สอดคล้องกับหลักการของยูเนสโก ได้ประกาศในการประชุมระดับโลกว่า “ไม่เพียงแต่จะต้องจัดการศึกษาเพื่อปวงชนเท่านั้น แต่ปวงชนต้องช่วยกันจัดการศึกษาด้วย ที่เรียกว่า “Education For All and All for Education” ซึ่งเป็นการสนับสนุนบทบาทของชุมชนต่าง ๆ ให้เข้ามาช่วยส่งเสริมการศึกษา(ศักราช ฟ้าขาว.2543:12) แต่จากการศึกษาการจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันพบว่ายังไม่สนองตอบต่อความต้องการในการพัฒนาบุคคล ชุมชน ท้องถิ่นและประเทศ ซึ่งกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้เท่าที่ควร การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนต้องมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดปัจจุบันการดำเนินการด้านมัธยมศึกษาได้พัฒนาก้าวหน้าและขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพแต่ก็ยังมิมีปัญหาที่โรงเรียนมัธยมศึกษา ยังไม่ได้สร้างให้นักเรียนเกิดความผูกพันกับชุมชนและเกิดความสำนึกที่จะร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนต่อการตอบสนองนโยบายการจัดการศึกษา โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และ ให้ชุมชนเกิดความรู้ว่าการที่ชุมชนได้

เข้ามาเกี่ยวข้องหรือให้ความร่วมมือกับ กิจกรรมบางกิจกรรมของโรงเรียนเป็นการมีส่วนในการจัดการศึกษาซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในอนาคตชุมชนจะต้องเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาบริหารจัดการหลักสูตร การเรียนการสอนของแต่ละท้องถิ่น หลักสูตรเฉพาะแต่ละท้องถิ่นจะมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในด้านต่าง ๆ (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ .2542:6) ประกอบกับการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการ ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2546 ส่งผลให้โรงเรียนมีสภาพเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย และกำหนดให้โรงเรียนต้องมีการประเมินมาตรฐานคุณภาพภายในทุกปีแล้วรายงานให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนได้รับทราบ และจัดให้มีการประเมินภายนอกจากองค์กรอิสระ 5 ปี ต่อครั้ง ทำให้โรงเรียนต้องเร่งรัดจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน ซึ่งล้วนแต่กำหนดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนไปสู่มาตรฐานคุณภาพการศึกษาตามที่ต้องการของชุมชนซึ่งผลการวิจัยของ พูลศรี ไม้ทอง (2543) พบว่าปัญหาส่วนใหญ่ของผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ส่งผลให้การพัฒนาดำเนินการ ได้อย่างไม่เต็มประสิทธิภาพ

ในปัจจุบัน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุทัยธานี ได้มีโรงเรียนดำเนินการจัดทำหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นขึ้นมาใช้ภายในโรงเรียน โดยการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นได้เน้นถึงสภาพและปัญหา รวมทั้งองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นอันจะเป็นการสืบต่อองค์ความรู้ท้องถิ่นต่อไป ซึ่งการที่จะพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นขึ้นมาใช้ใน โรงเรียนนั้น บุคลากรท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะเข้ามามีส่วนในการพัฒนาหลักสูตร ให้เข้ากับสภาพท้องถิ่นแต่จากการศึกษาผลการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา ระหว่างปีการศึกษา 2544-2548 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุทัยธานี พบว่าสถานศึกษามีหลักสูตรและเนื้อหาสาระของหลักสูตรที่เหมาะสมสอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่นมีคุณภาพอยู่ในระดับพอใช้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุทัยธานี.2549: 92) ซึ่งชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นน้อยจึงทำให้สถานศึกษามีหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นใช้ในโรงเรียนค่อนข้างน้อยและไม่สนองต่อความต้องการของชุมชน

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหา สาเหตุของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น เพื่อที่จะได้นำปัญหาเหล่านั้นมาสร้างกลยุทธ์เพื่อพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นต่อไปโดยให้บุคลากรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น ให้มากขึ้น เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตร

ตามความต้องการของท้องถิ่นให้ได้ดีและมีคุณภาพนั้น บุคลากรท้องถิ่นถือได้ว่าเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใช้ ด้วยเหตุที่บุคลากรท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินงานนับตั้งแต่การเริ่มจัดทำหลักสูตร การใช้หลักสูตร จนกระทั่งถึงการวัดและการประเมินผลหลักสูตร อีกทั้งบุคลากรทางการศึกษายังเป็นผู้ที่ทราบถึงความต้องการและสภาพความเป็นจริงในท้องถิ่นซึ่งจะทำให้การพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นนั้นสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง นอกจากนี้ผู้วิจัยคาดหวังว่า จะสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น อันเป็นการสนองตอบเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ รวมทั้งทำให้การศึกษาสามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่ท้องถิ่นเพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียน หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้
2. เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปัญหา และสร้างกลยุทธ์ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นของโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุทัยธานี ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. การสร้างหลักสูตร

- 1.1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
- 1.2 การกำหนดจุดมุ่งหมายหลักสูตร
- 1.3 การกำหนดเนื้อหาสาระ
- 1.4 การกำหนดแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
- 1.5 การกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล

2. การนำหลักสูตรไปใช้

2.1 งานบริหารหลักสูตร

2.2 งานสอน

3. การประเมินผลหลักสูตร

3.1 การวิเคราะห์ตัวหลักสูตร

3.2 การวิเคราะห์กระบวนการของการนำหลักสูตรไปใช้

3.3 การวิเคราะห์สัมฤทธิ์ผลในการเรียนของนักเรียน

3.4 ติดตามประเมินผลการดำเนินการประเมินผลหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มบริหารวิชาการ และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนมัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อุทัยธานี จำนวน 21 โรงเรียน ปีการศึกษา 2550 ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 21 คน หัวหน้ากลุ่มบริหารวิชาการ จำนวน 21 คน และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 168 คน ในการวิจัยครั้งนี้ประชากรทั้งหมดรวม 210 คน

2. กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 14 คน หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ จำนวน 14 คน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 108 คน รวมจำนวน 136 คนซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified sampling)

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นของโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุทัยธานี

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการที่โรงเรียนได้จัดให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร 3 ขั้นตอนคือการสร้างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตรเพื่อให้ตรงกับความต้องการของท้องถิ่น

2. การนำเสนอกลยุทธ์ หมายถึง การนำเสนอวิธีการแก้ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร ซึ่งได้มาโดยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก

3. การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้คณะบุคคลที่เป็นตัวแทนจากประชาชน ชุมชนและองค์กรในท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล ร่วมปรับปรุงพัฒนา และร่วมภาคภูมิใจในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น

4. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุทัยธานี

5. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการโรงเรียน ในโรงเรียนที่เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุทัยธานี

6. หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ หมายถึง ข้าราชการครูที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้บริหารโรงเรียนให้มีหน้าที่รับผิดชอบใน การปฏิบัติงานเป็น หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการของโรงเรียนที่เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุทัยธานี

7. หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หมายถึง ข้าราชการครูที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้บริหารโรงเรียนให้มีหน้าที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงานเป็น หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ของโรงเรียนที่เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุทัยธานี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น
2. ได้กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น
3. สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ